

ZSILÁK ANDRÁS

Az OK(b)P magyar csoportjának szerepe a Vörös Hadsereg internacionalista egységeinek szervezésében (1918—1919)

Mint ismeretes, a polgárháború éveiben Oroszországban mintegy 70—80 ezer volt magyar hadifogoly szolgált a Vörös Hadsereg soraiban. Kétségtelen, hogy a magyarok ilyen nagyszámú részvételének magyarázata elsősorban abban van, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom a magyar nép számára is olyan életbevágó problémák megoldására mutatott utat, mint a béke, a föld, a nemzeti kérdés stb. Tény azonban, hogy az oroszországi forradalom nemzetközi jellege és a Magyarországon megoldásra váró társadalmi problémák Oroszországgéval nagyméretű azonossága csak az alapját és a feltételeit képezték annak, hogy a volt magyar hadifoglyok magukénak érezzék az orosz forradalmat, és ilyen nagy számban köteleységüknek tartsák vívmányainak védelmét.

Igaz ugyan, hogy a magyar hadifoglyok egy része már a forradalom napjaiban fegyvert fogott, és Petrográdon, Moszkvában, Szerpuhovóban, Ivanovo-Voznyeszenszkben, Tomszkban, Habarovszkban, Kievben, Poltavában, Jekatyerinoszlávban, Irkutszkban, Kosztromában, Tverben, tehát szinte Oroszország valamennyi jelentős városában az orosz munkásokkal vállvetve harcoltak a forradalom győzelméért.¹ E harcokban azonban a magyar hadifoglyoknak csupán az a kisebbsége vett részt, akik már itthon is tagjai voltak a munkásmozgalomnak, sőt annak baloldalához tartoztak. A hadifoglyok tízezrei viszont, noha örömmel fogadták a forradalom győzelmét, jóval később, csak a forradalmi hadifogly szervezetek és az 1918 márciusában alakult magyar kommunista csoport² tevékenysége révén értették meg azt, ami Oroszországban végbement, és kezdtek tömegesen csatlakozni a forradalmi mozgalomhoz, illetve a hadifoglyokból alakult fegyveres csoportokhoz.

A hadifoglyok fegyveres csoportjainak szisztematikus szervezése a szovjet kormánynak azzal a határozatával kezdődött, mely szerint a hadifoglyokat felszabadítja a munkakényszer és más korlátozások alól.³ A szovjet kormánynak e rendelkezésével kapcsolatban a hadifoglytáborok életének irányítására, a táborokban való rend fenntartására, a hadifoglyok ellátásának megszervezésére önkormányzati szervek alakultak. E feladatok végrehajtása, különösen a táborok többségében ellenforradalmi tevékenységet folytató reakciós tiszti csoportok megfékezése céljából, az önkormányzati szervek mellett

¹ A Szovjet Hadsereg Központi Állami Levéltára 28361. fond, 2. leltár, 36. ügyirat, 12. lap.

² A kommunista csoportok megalakulásáról és tevékenységéről lásd bővebben: *Milei György*: „A hadifoglyok kommunista szervezeteinek kialakulása és tevékenysége Szovjet-Oroszországban (1917—1918).” — Magyar—Orosz Történelmi Kapcsolatok. Budapest, Művelt Nép. 1956.

³ Pravda, 1917. nov. 27.

forradalmi szellemű hadifoglyokból vörösgárdista csoportokat szerveztek. Ezek a vörösgárdista csoportok képezték később a Vörös Hadsereg internacionalista egységeinek gerincét.

A vörösgárdista csoportokat a hadifoglyok forradalmi szervezetei alakították meg, és e szervezetek, illetve az 1918 márciusában létrejött kommunista csoportok közvetlen irányítása és ellenőrzése alatt állottak. Bár e csoportok alapvető feladata a táborok őrzése és a hadifoglyok közötti rend fenntartása volt, azokon a helyeken, ahol az ellenforradalmi erők felkelést robbantottak ki a szovjet hatalom ellen, résztvettek e felkelések elfojtásában is. Így pl. 1918 februárjában számos magyar hadifogly vett részt a Turkesztánban „kokandi önrendelkezés” elnevezéssel kirobbantott ellenforradalmi felkelés leverésében. Márciusban az ún. „első buharai ellenforradalmi felkelés” ellen harcoltak vállalva az orosz munkásokkal.⁴ Ezenkívül Moszkvában, Jaroszlávban, Tverben, Asztrahányban, Szamarában, Szarátovban és más városokban, összesen 32 helyen a volt hadifoglyokból alakult vörösgárdista csoportok résztvettek az ellenforradalmi felkelések elfojtásában.⁵

Ily módon az Októberi Forradalom győzelme után létrejött hadifogly forradalmi szervezetek tevékenysége kezdettől fogva szorosan egybe volt kötve a szovjet hatalom védelmére irányuló katonai tevékenységgel. Igaz, hogy ez a tevékenység 1918 tavaszáig helyi jelentőségű volt csupán, mint ahogyan a hadifogly forradalmi szervezetek — bár a mozgalom az egész országra kiterjedt — központi irányítás és a szervezetek közti rendszeres kapcsolat hiányában ugyancsak helyi jelentőséggel bírtak.

A hadifoglyok vörösgárdista csoportjainak helyi jelentőségű fellépését elsősorban azok az objektív körülmények szabták meg, amelyek abban az időben jellemezték Oroszországot. Először is a forradalom, mint ismeretes, nem egy időben zajlott le az ország minden területén. Másodszor a Vörös Hadseregnek a szervezése is csak 1918 tavaszán indult meg. Harmadszor maguk az ellenforradalmi erők is abban az időben még egymástól elszigetelten, csupán helyi jellegű felkeléseket tudtak kirobbantani és csak az első lépéseket tették erőik egyesítésére.

Azokon a helyeken azonban, ahol az ellenforradalmi erők már 1918 februárjában frontális támadást indítottak a szovjet hatalom ellen s a szovjet kormány az orosz munkások tömegeit mozgósította a veszély elhárítására, a hadifogly szervezetek is erőteljesebben láttak hozzá nagyszámú fegyveres alakulatok megszervezéséhez és a frontra való irányításához. Már 1918 februárjában a fegyverszüneti egyezményeket semmibevevő német parancsnokság által indított támadás visszaverésére mozgósított szovjet munkások soraiban Narva, Pszkov, Orsa, Szmolenszk, Vityebszk, Rosztov, Taganrog és Botajszk térségeiben hadifogly vörösgárdista csoportok vettek részt a német seregek támadásának visszaverésében.

1918 februárjában Csita és Blagoveszenszk körzetében megkezdődött az imperialista hatalmak által támogatott belső ellenforradalmi erők első frontális támadása a szovjet köztársaság ellen. A Szibéria területén működő hadifogly forradalmi szervezetek a bolsevik szervezetek példájára riadóztatták a forradalmi érzelmű hadifoglyokat. Az omszki szervezet lapjában felhívás jelent meg, amely arra kérte a hadifoglyokat, teremtsék meg a magyar

⁴ A Szovjet Hadsereg Központi Áll. Levéltára 28361. fond, 2. lelt. 162. üi. 2. 1.

⁵ A Szovjet Hadsereg Központi Áll. Levéltára 28361. fond, 2. lelt. 51. üi. 23. 1.

forradalmi hadsereget, segítsenek a szovjet fegyveres erőknek megállítani útjukon az ellenforradalmárok rablóbandáját. „Az orosz szabadság — írta az omszki szervezet kiváló vezetője, Ligeti Károly — a népek felszabadításának első hírnöke, az első tavaszthírdető fecskemadár”, s felszólította a hadifoglyokat, hogy teljesítsék proletár kötelességüket, védjék meg a népek felszabadításának első hírnökét, az orosz forradalmat.⁶

Március 10-én az omszki forradalmi szervezet elbúcsúztatta a frontra induló első 300 főből álló internacionalista egységet. Frontra menet az egység érintette Dauriat és Szretyenszket, ahol létszáma több mint 800 főre emelkedett. „Ti vagytok az elsők — írta elindulásuk napján Ligeti. — Ti vagytok a munkásbeccület hősei, a proletár szolidaritás mindenkit tanító példaképei és nem vagytok egyedül. Veletek vannak a munkásmilliók az egész földön s találkozni fogtok velük a nagy közös csatában.”⁷

Az elsőket újabb és újabb egységek követték a frontra. Március 18-án az omszki forradalmi szervezet már a második egységet indította el a frontra. Tomszk, Irkutszk, Krasznojárszk és más szibériai városok forradalmi szervezetei is mozgósították a hadifoglyokat és rövid időn belül jelentős létszámú erőket irányítottak a frontra.

Az internacionalista egységek részvétele a német imperializmus és a belső ellenforradalom katonai erői ellen folyó harcban, habár csak kezdete volt a hadifoglyok tömeges csatlakozásának a Vörös Hadsereghez, már ebben az időben is igazolta Leninnek még 1918. január 14-én mondott szavait: „Már ébrednek a népek, már hallják forradalmunk hívó szavát és rövidesen nem leszünk egyedül, hadseregünkbe özönlenni fognak más országok proletár erői”.⁸ Alig egy hónappal Lenin idézett szavainak elhangzása után a német seregek támadásának idején vészharang hangjaként járta be az országot a Népbiztosok Tanácsának felhívása: „Veszélyben a szocialista haza!” A felhívást megértették azok a proletár erők, akikről Lenin beszélt, fegyvert fogtak és vállvetve az orosz munkásokkal harcoltak a veszély elhárításáért.

1918 tavaszán az amerikai, az angol, a francia és a japán imperialisták első katonai alakulatai partraszálltak a Szovjet Köztársaság területén. Ugyanabban az időben a korábban helyenként és egymástól elszigetelten fellépő ellenforradalmi erők is megkezdték egybeolvadásukat. Május végén fellázadt a szovjet hatalom ellen a csehszlovák hadtest, s ezzel Oroszországban megkezdődött a több mint három évig tartó külföldi katonai intervenció és polgárháború. Az OK(b)P Központi Bizottsága szem előtt tartva az ország rendkívül súlyos katonai helyzetét, a Párt főfeladatául a Vörös Hadsereg szervezését tűzte ki.

Az OK(b)P Központi Bizottsága határozata értelmében a hadifoglyok szervezetei is kiszélesítették a fegyveres csoportok szervezésére irányuló tevékenységüket. Ez a munka azonban a hadifogly tömegek tudatlanságára építő reakciós tisztesoportok tevékenysége és a mozgalomban keletkezett nézeteltérések miatt nem folyt minden nehézség nélkül.

A hadifogly mozgalomban 1918 tavaszán két fő irányzat uralkodott. Az egyik irányzat képviselői a mozgalom olyan jellege mellett foglaltak állást, amely szerint a szervezetek kizárólagos feladata a hadifoglyok politikai fel-

⁶ Forradalom (Omszk), 1918. márc. 3.

⁷ Uo. 1918. márc. 10.

⁸ Lenin Összes Művei. 26. köt. 436. l.

világosítása, valamint érdekeik védelme, többek között hazaszállításuk sürgetése és megszervezése. Ezen álláspont szerint a hadifoglyokat távol kellett tartani minden olyan tevékenységtől, amely az oroszországi forradalomba való beavatkozást jelentette. A másik irányzat képviselői a mozgalom határozott politikai jellege mellett szálltak síkra, szorgalmazva a kommunista csoportok megszervezését, amelyek feladata mozgósítani a hadifoglyok tömegeit a forradalmi harcban való közvetlen és aktív részvételre.

A különböző nemzetiségű hadifogly szocialisták képviselőinek 1918. március 14-i konferenciájának határozata értelmében összehívandó hadifogly kongresszus előkészítése során, valamint a szibériai szervezetek 1918. március 10-i kanszki konferenciáján kiderült, hogy a két irányzat az egész mozgalomban érvényesül, és köztük a harc komoly méreteket öltött. „A készülő országos hadifogly kongresszus viharosnak ígérkezett — írta később a kongresszus előkészítéséről Kun Béla. — Kezdték kialakulni a frontok: Ott a hadifogly képviselői szervek hívei . . . itt a kommunista forradalmi csoportok. A harc kilátásai ránkézve nem voltak túlságosan kedvezőek. Nagy volt a békevágy a hadifoglyok körében, de még nagyobb volt a békeillúziók tömege.”⁹

Az április közepén ülésező hadifogly kongresszus ugyan nem vetett véget a két irányzat közötti harenak, de eldöntötte az erőviszonyokat annak az irányzatnak a javára, amely a mozgalom határozott politikai jellege és a hadifoglyoknak a forradalomban való részvétele mellett szállt síkra. Igaz, hogy a kommunista csoportok szervezésével kapcsolatos napirendi pontot a kongresszus, mint e kérdés megvitatására illetéktelen fórum¹⁰ levette a napirendről, ugyanakkor azonban a kommunista csoportok szervezésének szükségessége ellen sem lépett fel, sőt határozatilag hangsúlyozta, hogy a Kommunista Párt az emigránsok egy csoportját fogja képviselni, akik hivatva lesznek elvileg vezetni a szocialista forradalmat.¹¹ Ezzel a kongresszus a kommunista csoportok szervezésének nemcsak a szükségességét ismerte el, hanem a hadifogly szervezetek nevében elismerte a mozgalomban betöltött vezető szerepüket is. Emellett a kongresszus a hadifogly szervezetek egyik legfontosabb feladatául a Vörös Hadsereg internacionalista egységeinek szervezését tűzte ki, és a kongresszuson megválasztott Központi Végrehajtó Bizottságot megbízta, hogy e munka irányítására albizottságot létesítsen.

Hasonló módon zajlott le a szibériai hadifoglyok ugyancsak 1918 április közepére összehívott irkutszki kongresszusa. A küldöttek többsége ezen a kongresszuson is elutasította azokat a nézeteket, melyek szerint elég, ha a hadifoglyok együttéreznek az orosz munkásokkal és nem avatkoznak be az orosz forradalomba. Az irkutszki kongresszus is határozatban mondta ki, hogy a szervezetek politikai és szervező munkája elsősorban a Vörös Hadsereg internacionalista csoportjainak létrehozására kell irányuljon. „A szervezet tagja csak az az elvtárs lehet — szölte a határozat —, aki kész haladéktalanul a vörösgárdisták soraiba lépni és fegyverrel a kézben védelmezni a forradalmat.”¹²

1918 májusában a különböző nemzetiségű hadifoglyok kommunista csoportjai föderatív szövetségben egyesültek, s a föderáció elnöksége mellett

⁹ Szamuely Tibor : Riadó. Bpest. Kossuth Kiadó. 1957. 18—19. l.

¹⁰ A kongresszuson nem pártjellegű, hanem szélesebb hadifogly szervezetek képviselői vettek részt.

¹¹ Forradalom (Omszk), 1918. máj. 1.

¹² A Szovjet Hadsereg Közp. Áll. Levéltára 28361. fond, 2. lelt. 18. üi. 5. l.

az internacionalista egységek szervezésének irányítására és ellenőrzésére katonai osztályt szerveztek, amely osztály munkájában fontos szerepet játszott a magyar kommunista csoport egyik megalapítója, Szamuely Tibor.

A két kongresszus után az egész országban felélénkült és kiszélesedett a kommunista csoportok vezetete agitációs és propaganda munka, amely hivatva volt megteremteni a hadifoglyok tömeges mozgósításának politikai feltételeit. A magyar kommunista csoport a hadifoglyokhoz intézett felhívásában hangsúlyozta, hogy a „kezdeményező, bizonytalanságban tapogatózó hadifoglyszervezkedések kora lejárt”, a mozgalom eljutott a valóban „forradalmi tettek idejéhez”. „Lépjetek be az orosz proletárok Vörös Hadseregébe! — hangzott a felhívás —, hogy ne csak szavakkal, de fegyverrel is harcolhassatok a világ minden proletárjainak kibékíthetetlen, örök ellensége, a világ imperialista hatalma és válogatás nélkül a világ minden ellenforradalma ellen.”¹³ A Szovjet Köztársaság hadügyi Népbiztosságának lapja hasonló felhívással fordult a volt hadifoglyokhoz, hangsúlyozva, hogy Oroszországnak „nincsen szüksége szavakra és pusztá jókívánságokra. Oroszországnak munkára, fegyelemre, szervezetségre és rettenthetetlen harcosokra van szüksége.”¹⁴

A helyi szervezetek, megvitatva a két kongresszus döntéseit, elhatározták, hogy tevékenységük középpontjába az internacionalista egységek szervezését és haladéktalan frontra küldését állítják, s e célból a szervezetek vezetőségei mellett katonai bizottságokat állítottak fel, amelyek kizárólagos feladata a toborzó munka irányítása volt. A kommunista csoportok pedig úgy döntöttek, hogy tagjaik szükség esetén kötelesek fegyverrel védelmezni a forradalom vívmányait.

A moszkvai hadifogly szervezet a föderáció katonai osztályának segítségével már 1918 májusában 314 fős internacionalista csoportot szervezett meg, amely Wienermann Lajos parancsnoksága alatt még ebben a hónapban az urali frontra indult. Az OK(b)P külföldi csoportjainak föderációja 1918. július 12-i ülésén határozatot fogadtak el, mely szerint minden erővel azon kell munkálkodni, hogy meggyőződéses proletárokból új, kommunista szellemű harci egységet hozzanak létre. A július 29-én Moszkvában összehívott hadifogly gyűlés támogatta a föderáció határozatát, kijelentve, hogy a nemzetközi Szovjet Köztársaság alapja az Orosz Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság, s ennek védelme minden proletárnak szent kötelessége.¹⁵ A határozatnak megfelelően augusztusban a kazáni frontra irányították a második moszkvai internacionalista csoportot,¹⁶ szeptemberben pedig 360 fővel már a harmadik internacionalista csoport távozott el Moszkvából a jekatyerinburgi frontszakaszra.¹⁷

Hasonló ütemben folyt az internacionalista egységek szervezése a nagy vidéki városokban elhelyezett táborokban is. A helyi kommunista csoportok egyre inkább leküzdötték azokat a korlátokat, amelyeket a reakciós tiszti csoportok igyekeztek felállítani a toborzó munka megakadályozására. Troickban a tisztek által kiprovokált tömegverekedés ellenére rövid idő alatt 800 fős csoportot szerveztek. Kazánban, ahol a hadifoglyok egy része, amikor a szer-

¹³ Szociális Forradalom (Moszkva), 1918. máj. 22.

¹⁴ Izvesztija Narodnovo Komisszariata po vojennim gyelam 1918. ápr. 26.

¹⁵ Bojevoje szodruzsesztvo trudjascsihszja zarubezsnihsz sztran c narodami Szovetszkoj Rosszii, Moszkva. 1957. 104. l.

¹⁶ SzKP Marxizmus—Leninizmus Intézete Közp. Pártarchívuma 17. fond, 1. l. 86. iii, 1. l.

¹⁷ Szociális Forradalom (Moszkva), 1918. szept. 21.

vezet vezetésére először szólította fegyverbe őket, füttykoncerttel válaszolt, és a vezetőket „hazaáruló” jelzővel illette, a csehszlovák lázadás kirobbanásakor a szovjet egységek oldalán már mintegy 140 főnyi magyar csoport is részt vett a lázadók elleni harcban.¹⁸ Ez a csoport rövid idő alatt ezredévé növekedett. Orenburgban a „semlegesség” képviselői elleni éles harcban szervezték meg 800 fővel az internacionalista egységet, amely rövid idő alatt 4000 fős ezredévé lett.¹⁹ Nagylétszámú csoportokat hoztak létre többek között Szarátovban, Asztrahányban, Permben, Taskentben és más helyeken.

1918 májusában a kommunista csoportok munkájának támogatására a Szovjetek Központi Végrehajtóbizottsága mellett bizottságot hoztak létre, amely kidolgozta az internacionalista egységek szervezésének és a Vörös Hadsereg egységeihez való irányításának tervvezetét. A Bizottság tagjai rendszeresen járták a front mögötti területeket, ahol megszervezték a Bizottság helyi szekcióit, megteremtették a szekciók és a kommunista csoportok közötti kapcsolatot, segítettek gyűlések megszervezésében, az internacionalisták nyilvántartásának lefektetésében és a megalakított csoportoknak a különböző frontparancsnokságokhoz való irányításában. A Bizottság munkája rendkívül jelentős volt elsősorban abból a szempontból, hogy szervezettséget és tervszerűséget vitt az egymástól területileg távol működő s ezért gyenge kapcsolatokkal rendelkező, általában kislétszámú helyi csoportok munkájába.

A hadifogoly szervezetek, illetve kommunista csoportok munkája így 1918 nyarára komoly eredményeket hozott. Ebben az időben már minden fontosabb fronton több ezer internacionalista harcolt a Vörös Hadsereg soraiban. A nyizsnye-ugyinszki-bajkáli fronton mintegy tízezer,²⁰ a kaspi-kaukázusi fronton mintegy 12 ezer,²¹ a turkesztáni (fergánai, ashabádi, buharai stb.) frontokon ugyancsak mintegy tízezer internacionalista harcolt.²² 1918 végén a Vörös Hadsereg internacionalista egységei — nem számítva a partizán osztagokat és azokat az internacionalistákat, akik a Vörös Hadsereg orosz egységeiben szolgáltak — összesen mintegy 50 ezer főt számláltak.²³

1918 júliusában az OK(b)P külföldi csoportjainak föderációja, hogy megszüntesse az internacionalista harci csoportok szétaprózottságát, határozatot hozott nagyobb létszámú (zászlóalj, ezred) egységek szervezésére, illetve a meglévő csoportok ilyen egységekbe való egybevonására, s ezért megtiltotta az internacionalista csoportok nemzetiségi elvek szerinti szervezését. Igaz, hogy az alacsonyabb egységek ezen túl is lényegében megtartották nemzetiségi állományukat, de ezeket egységes parancsnokság alatt, nagyobb létszámú, több nemzetiséget magába foglaló csapatrészekbe vonták össze. Mindez nem teszi lehetővé, hogy az 1918 végén létező internacionalista egységek nemzetiségi megoszlását számokban viszonylag pontosan meg lehessen határozni. A magyar kommunista csoport egyik jelentése szerint az 1918 végén harcbaálló mintegy 50 ezer internacionalista 60—70 százaléka magyar volt.²⁴

¹⁸ *Pető Sándor* : Kazáni október, Sarló és Kalapács, 1931. 2. sz. 41—44. l.

¹⁹ A polgárháború története a Szovjetunióban. III. köt. 223. l.

²⁰ Szovjet Hadsereg Közp. Áll. Levéltára 28361. fond, 3. lelt. 450. üi. 36. l.

²¹ Uo. 10/11. fond, 1. lelt. 20. üi, 59. l.

²² *Sziklai Sándor* : A kommunista párt működése a turkesztáni fronton. — Sarló és Kalapács, 1932. 4. sz. 57—58. l.

²³ SzKP Marxizmus—Leninizmus Intézetének Közp. Arch. 17. fond, 4. lelt, 57. üi, 14. l.

²⁴ Uo. 35. üi. 21. l.

A magyar internacionalisták bátorságukkal és katonai tudásukkal kezdtől fogva kitűntették magukat a harcokban. Parancsnokaik szerették őket, és magasra értékelték tapasztaltságukat, állhatatosságukat és bátorságukat. „Jól harcolnak a nemzetköziek — mondotta róluk a Bajkálon túli Vörös Hadsereg parancsnoka, Szergej Lazo. — Túlnyomó többségük magyar (80—85%)... Mindannyian mint volt katonák harci tapasztalatokkal rendelkeznek. A harcban lelkesek, lendületesen küzdenek. Hűek a forradalomhoz.”²⁵ Hasonló módon nyilatkoztak az internacionalista egységek harci készségéről és a forradalomhoz való hűségükről a többi parancsnokok is. A Szamara irányában operáló internacionalista ezred parancsnoka, Murasevszki például kijelentette, hogy ezredének nemzetközi összetétele semmiben sem csökkentette a katonák harci készségét, inkább fordítva. „A Chvalinszk alatti harcokban megedződött ezred — mondotta — egyike volt a Szamara ellen operáló hadsereg legfegyelmesebb egységeinek.”²⁶ Az internacionalista egységek katonái életüket nem kímélve harcoltak az ellenség feletti győzelem kivívásáért, s amikor a Vörös Hadsereg az ellenség túlereje elől kénytelen volt visszavonulni, utolsóként hagyták ott posztjaikat, biztosítva a szervezett visszavonulás feltételeit.

A volt hadifoglyok önkéntesen léptek a Vörös Hadsereg soraiba, és nem kétséges, hogy többségük a kommunista csoportok és a hadifogoly szervezetek munkája eredményeként politikai meggyőződésből tette ezt. Tény azonban az is, hogy egy részük, ha önként is, de nem meggyőződésből, hanem számos más tényező hatása alatt lett vöröskatona. Ilyen tényezők közé lehet sorolni többek közt a forradalmi lelkesedést, amely számos volt hadifoglyot magával ragadott anélkül, hogy megértették volna azt, ami számuk láttára végbe ment. Sokan egyszerűen azért léptek a Vörös Hadsereg soraiba, hogy életüket mentseék a magyar hadifoglyokat halomra lövő nacionalista cschszlovák ellenforradalmi csapatokkal szemben. Az internacionalisták e része nem mindig értette meg a katonai fegyelem betartásának s a parancsok maradéktalan teljesítésének fontosságát.

Az internacionalisták egy részének anarchizmusba hajló magatartása azt bizonyította, hogy a kommunista csoportok az egységek megszervezésének feltételeit ugyan széles munkával teremtették meg, de nem fektettek kellő gondot arra, hogy a frontra indított katonák között pártsejtek feállításával biztosítsák a politikai munka folytonosságát. Igaz ugyan, hogy a szervezetek elsősorban saját tagjaikat mozgósították, s ezért az internacionalisták között szép számmal voltak kommunisták is. Ezek munkája azonban felelős politikai vezetőségárda és szervezeti fegyelem hiányában nem lehetett eléggé eredményes. Ezt tükrözték az egyes ezredek, hadosztályok, sőt hadseregek parancsnokságainak nyilatkozatai is, amelyekben az internacionalisták hősiességének elismerése mellett gyakran lehet találkozni olyan megjegyzésekkel, melyek szerint az internacionalisták között gyenge a politikai munka. Szergej Lazo például amellett, hogy hangsúlyozta az internacionalisták hősiességét, kijelentette, hogy a magyarok politikai felkészültsége alacsony, ami elsősorban azokban az egységekben volt tapasztalható, amelyek élén nem bolsevik parancsnokok állottak. A káspi-kaukázusi front Forradalmi Katonatanácsa Politikai Osztályának egyik parancsa az első internacionalista ezred parancsnokságától szigorú katonai

²⁵ „Szergej Lazo”, Moszkva, 1938. 33. l.

²⁶ Bojevoje szodruzsesztvo 125. .

rend és fegyelem bevezetését és a vöröskatonák közötti széleskörű politikai felvilágosítás megszervezését követelte.²⁷

Az OK(b)P Központi Bizottsága kezdeményezésére 1918 második felében a Vörös Hadsereg valamennyi egységében fellendült a pártpolitikai munka. A parancsnokságok mellett politikai osztályok létesültek, melyek munkájában jó felkészültségű, tapasztalt bolsevikok vettek részt. A politikai osztályok segítségével az internacionalista egységekben pártsejteket szerveztek, könyvtárakat létesítettek, irodalommal látták el őket, előadásokat és beszélgetéseket szerveztek az internacionalisták részére. A föderáció is különböző nyelvű újságokat, röplapokat és más sajtótermékeket küldött rendszeresen a pártsejtek számára, a helyi csoportokat pedig figyelmeztette, hogy csak öntudatos elvtársakat vegyenek fel a Vörös Hadsereg kötelékébe, olyanokat, akik hűségesek és meggyőződéssel kívánják szolgálni a munkások és parasztok felszabadításának ügyét.²⁸ Az internacionalista egységekben lelkes gyűlések zajlottak le, ahol a többség elítélte a fegyelmeztelenkedőket, kijelentve, hogy gyáva emberek és azok, akik nem ismerik el a forradalmi fegyelmet, ne lépjenek soraikba.²⁹

A politikai munka fellendítésére tett különböző intézkedések, elsősorban a pártsejtek munkája eredményeként, hamarosan felszámolták a fegyelmeztelenséget s ezzel együtt növelték az internacionalista egységek harci készségét. Erről tanúskodik többek között a kaspikaukázusi front Forradalmi Katonatanácsa Politikai Osztályának egyik jelentése is, amely szerint az első internacionalista ezredben 34 taggal 6 tagjelölttel és sok szimpatizánssal megszervezték a pártsejtet, aminek eredményeként az ezredben javult a fegyelem.³⁰

A Vörös Hadsereg internacionalista egységeiben megszervezett kommunista sejtek munkájának eredményei tehát azonnal és elsősorban abban jutottak kifejezésre, hogy javult a katonai fegyelem és növekedett az internacionalisták harci készsége. A kommunista sejtek jelentősége azonban akkor lett igazán nyilvánvaló, amikor 1918 végén és 1919 elején a magyarországi forradalmi események hatására az internacionalisták jelentős része, arra hivatkozva, hogy Magyarországon forradalom van, s ott szükség van rájuk, csoportosan hagyták ott a frontokat, hogy nyugat felé haladva, Magyarországra jussanak.

A kommunista csoportok korábban, amikor fegyverbe szólították a volt hadifoglyokat, azt hirdették, hogy amíg Magyarországon nem alakul ki forradalmi helyzet, a hadifoglyok vegyék ki részüket Oroszországban a forradalmi harcokból, viszont ha Magyarországon megkezdődik a forradalom, haladéktalanul hazamennek, hogy segítsék a forradalmat Magyarországon. 1918 végén és 1919 első hónapjaiban azonban tekintettel a Szovjet Köztársaság rendkívül nehéz helyzetére, az OK(b)P külföldi csoportjainak föderációja úgy látta, hogy az internacionalista egységek távozása meggyengítené a frontokat, utat nyitna az ellenforradalomnak, amivel veszélyeztetné a forradalom általános érdekeit, tehát a magyar forradalom érdekeit is. Ezért a föderáció 1919. január 2-i ülésén hozott határozata kimondotta, hogy az internacionalisták időlegesen kötelesek a helyükön maradni.³¹

²⁷ Szovjet Hadsereg Közp. Áll. Levéltára 100. fond, 2. lelt., 110. üi, 103. l.

²⁸ SZKP Marxizmus—Leninizmus Intézetének Közp. Arch. 17. fond, 9. lelt., 8. üi., 109. l.

²⁹ Uo.

³⁰ Szovjet Hadsereg Közp. Áll. Levéltára 100. fond, 2. lelt., 110., üi., 14. l.

³¹ SZKP Marxizmus—Leninizmus Int. Közp. Arch. 17. fond, 1. lelt., 1. üi. 6. l.

A föderációval egyetértésben a Vörös Hadsereg parancsnoksága nem adott engedélyt az internacionalista egységek távozására, aminek következtében számos internacionalista önkényesen elhagyta őrhelyét és elindult nyugat felé. Meg kell jegyezni, hogy ezeknek az önkényesen távozóknak túlnyomó többsége nem azért hagyta el helyét, mert meglegelte a harcot és most okot talált a távozásra, hanem mert fegyverét otthon a hazai burzsoázia ellen akarta fordítani. Erről tanúskodik az is, hogy többségük, amikor Ukrajnába érkezve megtudta, hogy hazatérése a nyugati front miatt lehetetlen, ismét belépett a Vörös Hadseregbe.

1918 végén, az új helyzetben az új internacionalista egységek szervezése szinte teljesen leállt, s a kommunista csoportok minden figyelmüket arra fordították, hogy az internacionalistákkal megértessék, hogy az oroszországi polgárháború frontjain küzdve a magyarországi forradalom ügyét is szolgálják, s éppen ezért kötelességük a helyükön maradni. Figyelembe véve azt, hogy az OK(b)P magyar csoportjának a legkiválóbb vezetői november közepén Magyarországra távoztak, ezzel a magyar csoport s egyben a föderáció is jelentősen meggyengült — az internacionalista egységekben megszervezett kommunista sejtek ebben a munkában különösen nagy szerepet játszottak. A meggyengült föderáció e sejtek nélkül aligha tudott volna ezzel a feladattal megbirkózni, nem tudta volna az internacionalisták nyugatra özönlését megállítani.

A kommunista sejtek munkája eredményeként az internacionalisták nagy többsége megértette, hogy egyelőre a világförradalom oroszországi frontján tudnak a legtöbbet tenni a munkásosztály ügyéért. A keleti front internacionalistái például kijelentették, hogy „internationalista kötelességük ott maradni, ahova a forradalom állította őket. Forradalom Magyarországon — írták — az oroszországi forradalom győzelme nélkül lehetetlen.”³² A Szamárában tartózkodó internacionalisták gyűlésükön határozatot hoztak, amely szerint mindaddig nem hagyják ott a keleti frontot, amíg az ellenség meg nem semmisül s a keleti front helyzete véglegesen meg nem szilárdul.³³

1919 március végén a Szovjet Köztársaság Katonai-törvényhozó Tanácsa rendeletet bocsátott ki, hogy a volt hadifoglyokból nemzetközi Vörös Hadsereg kell szervezni, s e célból Szlavojár Csasztek cseh internacionalista parancsnoksága alatt vezető szervet hozott létre, az OSzFSzK Nemzetközi Vörös-hadseregét szervező Parancsnokságot. A Katonai Törvényhozó Tanács rendeletének megfelelően 1919 áprilisában a köztársaság Forradalmi Katonatanácsa parancsot adott ki a nemzetközi Vörös Hadsereg szervezésének rendjéről.³⁴ A köztársaság Forradalmi Katonatanácsa megszüntettnak nyilvánított minden, az internacionalista egységek szervezésével korábban megbízott intézményt, ezek személyi állományát, anyagi eszközeit a Vörös Hadsereg szervezésére létrehozott vezető szerv rendelkezésére bocsátotta és megtiltotta, hogy e vezető szerv tudomása nélkül internacionalista egységeket szervezzenek. A Forradalmi Katonatanács parancsa szerint e vezető szerv feladata az volt, hogy a hátszágban elhelyezett internacionalista egységek összehívásával három lövészedből, két lovasosztályból és egy könnyű tüzérsztyályból álló dandárt hozzon létre, amelynek feladata: áttörve a nyugati frontot, egyesülni a Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregével. A különböző frontokon harcoló inter-

³² Szovjet Hadsereg Közp. Áll. Levéltára 101. fond, 3. lelt., 59. üi., 10. l.

³³ Szovjet Hadsereg Közp. Áll. Levéltára 28361. fond, 2. lelt, 343. üi., 2. l.

³⁴ Uo. 10/11. fond, 1. lelt., 15. üi., 80. lap. MMTVD. VI/B. 570. l.

nacionalista egységeknek a dandárba való bevonásához a köztársaság Forradalmi Katonatanácsa tábori parancsnokságának engedélye volt szükséges.

Május 8-án a Magyar Tanácsköztársaság Forradalmi Kormányzótanácsa mozgósítási parancsot juttatott el a Kommunisták Magyarországi Pártja Moszkvában székelő Külföldi Irodájához, amelyben felhívta az Oroszország területén élő minden 18—45 éves magyart, lépjen be a Vörös Hadseregbe s fegyverrel a kézben törjön utat az imperialista seregektől fojtogatott Magyarország felé.³⁵

A Szovjet Köztársaság Forradalmi Katonatanácsa, valamint a Magyar Tanácsköztársaság Forradalmi Kormányzótanácsa parancsainak végrehajtása érdekében a kommunista csoportok előtt tehát kettős feladat állott: először is meg kellett teremteni a már meglévő internacionalista csoportok koncentrálásához szükséges politikai feltételeket, másszóval gondoskodniuk kellett arról, hogy e csoportok koncentrálása szervezeten menjen végbe. Ugyanakkor fel kellett készülni arra, hogy megelőzzék az esetleges elégedetlenséget azokban az egységekben, amelyek a fronton küzdöttek s bevonásuk a dandárba a front helyzete miatt nem volt lehetséges. Másodszor a forradalmi Kormányzótanács parancsa értelmében új kampányt kellett indítani azoknak a volt hadifoglyoknak a mozgósítására, akik addig a táborokban éltek vagy akiket valamilyen munkára alkalmaztak.

A kommunista csoportok minden erejükkel hozzáfogtak e feladat megvalósításához. Az OK(b)P külföldi csoportjainak föderációja felhívással fordult a hadifoglyokhoz, amelyben hangsúlyozta, hogy valamennyi magyar hadifogoly számára forradalmi parancs fegyverrel a kézben elindulni Magyarország felé. A föderáció legjobb erőit küldte azokra a helyekre, amelyeket a mozgósítás központjaivá jelöltek ki. 1919 májusában Nyizsnij-Novgorodba küldték Feldmann Béla, Papp József, Varga István és Kovács Imre elvtársakat. Szeidl, Dömök, Csuta, Sáfrány és Mondok elvtársakat Kiebbe irányították. Harkovba Berger Rudolf vezetésével 20 főnyi csoport utazott, hogy segítsen a fenti feladatok megoldásában.³⁶ Papp Józsefet a létesítendő nemzetközi dandár politikai biztosává nevezték ki.³⁷ A munka irányításának megkönnyítésére májusban az OK(b)P külföldi csoportjainak föderációja Moszkvából Kiebbe tette át székhelyét.

Tudomást szerezve a Forradalmi Kormányzótanács parancsáról, a turkesztáni kommunista szervezet is elhatározta, hogy tagjainak 25 százalékát, mintegy 1000—1500 embert mozgósítja, annak ellenére, hogy Turkesztán el volt vágva Oroszország központi területétől, s ezért a turkesztáni kommunista csoport nem küldhetett nyugatra internacionalista egységeket. A volt hadifoglyok turkesztáni kommunista szervezete felhívta az internacionalistákat, hogy továbbra is olyan hősiessen harcoljanak, mint ahogyan addig harcoltak.

A Turkesztán területének egy részét megszálló angol imperialisták Malleson tábornokkal az élen repülőgépekről röplapokat szórtak az internacionalisták közé, amelyekben felszólították őket, fegyveresen álljanak át hozzájuk s ők maguk fogják biztosítani, hogy az átálltakat két héten belül Magyarországra szállítják. Bár a turkesztáni frontokon küzdő magyar vöröskatonákban is élt a vágy, hogy minél előbb hazatérhessenek és résztvehessenek.

³⁵ MSZMP P. I. Arch. 271/4—1. 7. 1. MMTVD VI/B. 575. 1.

³⁶ Uo.

³⁷ Szovjet Hadsereg Közp. Áll. Levéltára 28361. fond., 3. lelt., 343. üi., 2. 1.

nek a magyarországi forradalmi harcban, az angol imperialistáknak nem sikerült árulásra bírni őket.

1919 tavaszán a Szovjet Köztársaság körül szoros ellenforradalmi gyűrű alakult ki. Az antant hatalmak intervenciós seregeinek támadásával egyidőben Kolesak tábornok ellenforradalmi seregei is támadásba lendültek, s átszakítva a frontot, a Volgához közeledtek. Ugyanakkor az ellenforradalmi erők délen, északon és nyugaton is támadásba lendültek. Az OK(b)P Központi Bizottsága felhívta a Szovjet Köztársaság valamennyi dolgozóját, feszítsék meg minden erejüket, s verjék szét a Köztársaság köré vont ellenséges gyűrűt. Természetes, hogy ilyen helyzetben, amikor a Szovjet Köztársaságot halálos veszély fenyegette, az internacionalisták kivonása a frontokról a forradalom elárulásával lett volna egyenlő. A föderáció, ill. a kommunista csoportok megfeszített munkája ellenére is a nemzetközi dandár szervezése nehézségekbe ütközött és lassan haladt. Ennek dacára Nyizsnyij-Novgorodban s később Harkovban egyre több internacionalista csoportosult, ahol egységekbe szervezték őket, és ezeket az egységeket haladéktalanul Kievbe irányították. 1919 nyarán a nemzetközi Vörös Hadsereg létszáma már többezer főt számlált.³⁸ A terv megvalósítását azonban a Magyar Tanácsköztársaság megfojtása lehetetlenné tette, s a nemzetközi dandárt Petljura és Gyenikin ellenforradalmi seregei ellen vetették be.

Az OK(b)P magyar csoportjának eredményes tevékenységét nemcsak az internacionalista egységek magyar tagjainak nagy száma, hanem a harcokban tanúsított hősi magatartásuk is bizonyítja. A dokumentumok egész sora mutatja, hogy a magyar internacionalisták hűek maradtak a forradalomhoz. A forradalmi öntudat ragyogó példáját adta az a 80 magyar internacionalista, akik az ellenforradalom túlereje ellen Petrovszk városát védelmezve a fehérgárdisták fogságába kerültek. Ezek a magyar internacionalisták visszautasították a fehérek által felkínált amnesztiát, kijelentve, hogy inkább meghalnak, de nem árulják el az orosz és a magyar Tanácsköztársaság ügyét.³⁹ A fehérek dühödt bosszújukban valamennyiüket lemészárolták. „Dicsőség és tisztelet nektek, drága elvtársak! — e szavakkal búcsúztak tőlük orosz bajtársaik a Vörös Harcos (Krasznij Vojin) című lap 1918. október 1-i számában. — A munkások és parasztok Oroszországa hálával emlékezik meg hősiek önfeláldozásokról. A III. Internacionálé — írták — feltámasztja neveteket és aranybetűkkel írja a legjobbak sorába hősi harcokat és halálotokat, amellyel a szocializmust és a szabadságot szolgáltátok.”⁴⁰

Szibériában, ahol 1918 nyarán és őszén a Vörös Hadsereg egységei nagy területeket voltak kénytelenek ideiglenesen átengedni a fehérgárdista túlerőnek, az internacionalisták egy része partizán csoportokba szerveződve folytatta a megszállók elleni harcot. Mások pedig elszéledtek a falvakban, és amikor az orosz munkások fegyveresen felkeltek a fehérgárdista megszállók ellen, hogy visszaállítsák a szovjet hatalmat, a falvakban és erdőségekben bujkáló magyar internacionalisták ezrei is ismét fegyvert fogtak. Egyedül a blagoveszenszki körzetben több mint tízezer volt magyar hadi-

³⁸ SzKP Marxizmus—Leninizmus Int. Közp. Arch. 17. fond, 4. lelt., 57. üi., 20. l.

³⁹ Sarló és Kalapács, 1929. 1—2. sz.

⁴⁰ Bojovoje szodruzsesztvo... 126. l.

fogyly vett részt a felkelő orosz munkások oldalán a Blagovescsenszk felszabadításáért folyó harcokban.⁴¹

Ezeknek a bujkáló volt hadifogylyoknak csatlakozása a felkelőkhöz természetesen nem véletlenszerűen, hanem a fehérgárdisták által megszállt területeken illegálisan működő kommunista csoportok munkájának eredményeként következett be. A nagyobb városokban működő illegális kommunista csoportok egész kormányzóságokra kiterjedő munkát végeztek, készítették elő politikailag és katonailag is az internacionalista hadifogylyokat a felkelésre. Kolesak tábornok vezérkara elhárító szerveinek jelentéseiből világosan kitűnik, hogy e csoportok létezése és tevékenysége komoly gondot okozott az ellenforradalmi megszállóknak. E jelentések szerint Omszkban például 270 fővel szigorúan konspirált és széleskörű tevékenységet folytató illegális csoport működött. Az egyik jelentés szerint Omszkban „külföldi proletárok légioja” elnevezéssel különleges bolsevik szervezet működött, melynek legerősebb, legkonspiratívabb tagja a magyar csoport volt. „Ez a csoport — szót a jelentés — felkelés idején instruktori szerepet van hivatva játszani, minthogy tagjai a katonai ügyeket elméletileg és gyakorlatilag is ismerik.”⁴² A szervezet élén Somogyi József és Radó Ödön állottak. Radó egyben az omszki felkelés vezérkarának is tagja volt.

Omszk városában egy év alatt három felkelés robbant ki a fehérek uralma ellen. Kettő közülük sikertelenül végződött. A harmadik felkelés már arra az időre esett (1919 november), amikor a Vörös Hadsereg sikeres támadásai révén megközelítette a várost és megkezdte a felszabadítására irányuló hadműveleteket. Mindhárom felkelésben jelentős számú magyar hadifogyly is részt vett.

Hasonló illegális szervezet működött Krasznojarszkban is, amelynek vezetőit az 1919. július 31-i sikertelen felkelésben való részvétel miatt a fehérgárdisták kivégezték.⁴³

Az októberi forradalom hatására, az orosz munkások hősi magatartásának példája nyomán, de nem utolsó sorban a kommunista csoportok munkája eredményeként nemcsak a kezdetben öntudatlanul harcba sodródott volt hadifogylyok váltak bátor harcosaivá a forradalomnak, hanem olyan elemek is, akik az első időben idegenül szemlélték az eseményeket. Világosan példázza ezt az osztrák-magyar hadsereg egy Liszkai nevezetű volt tisztjének hősi magatartása is. Liszkai az internacionalistákat kezdetben saját bevallása szerint „rablók bandájának” tekintette. Amikor azonban egy véletlen folytán megismerkedett velük, megismerte nézeteiket és azokat az okokat, amik miatt fegyvert fogtak a szovjet hatalom védelmében, közéjük állt, és egyik egységük parancsnokaként maga is hősiesen harcolt mindaddig, amíg a fehérgárdisták fogságába nem került. Liszkait a fehérek vérbírósága halálra ítélte. Kivégzése előtt a bírósághoz írt levelében nem kért kegyelmet, mert mint írta, életében most először ténylegesen tudta, miért harcol, és a hadsereg, amelynek soraiban küzdött, az utolsó emberig szintén tudta, miért harcol. Liszkai nem sajnálta, hogy életét a forradalomhoz kötötte, egyet sajnált csupán, hogy oly keveset tett a burzsoázia

⁴¹ Uo. 186. l.

⁴² Az Októberi Forradalom és a szocializmus építésének Közp. Állami Archívuma 236. fond. 1. lct., 20. üi., 266. l.

⁴³ Vörös Újság (Omszk) 1922. aug. 1.

szoldosainak elpusztításáért, amelyért pedig „tíz életét is odaadná, ha az lehetséges volna”.⁴⁴

A Magyar Tanácsköztársaság bukásának hírért az internacionalisták természetesen nagy elkéséssel vették tudomásul. De csakhamar újabb és újabb magyar hadifoglyok, akik korábban távolmaradtak a haretől, kérték felvételüket a Vörös Hadseregbe. Cseljabinszk városában a volt magyar, német, csehszlovák, román és lengyel hadifoglyok 1919. augusztus 28-án közös gyűlést tartottak, ahol kijelentették, hogy a Magyar és a Bajor Tanácsköztársaság megfojtása után az Oroszországi Szovjet Szocialista Köztársaság az egyetlen „oázis” a világon, melynek eleste a világforradalom ügyére mérhető legnagyobb csapás lenne. Elhatározták, hogy ők is fegyvert fognak azzal a meggyőződéssel, hogy a Szovjet Köztársaságot védelmezve adnak mindennél nagyobb segítséget a burzsoázia véres diktatúrája ellen küzdő testvéreiknek.⁴⁵

A kommunista csoportok alig egy éves működése és a széles hadifogoly tömegekre kiterjedt politikai munkája tükröződött abban, hogy a magyar munkások, parasztok és haladó értelmiségiek tízezres tömegei, megértve a proletár internacionalizmus eszméjét, távol hazájuktól oly odaadóan küzdöttek a szovjetek hatalmának s ezzel a forradalom általános érdekeinek a védelméért. Igaz, hogy ezek a kommunista csoportok még nem rendelkeztek elég tapasztalattal s munkájukban gyakran mutatkoztak hiányosságok, azonban egész tevékenységük és annak eredményei azt bizonyítják, hogy mindig úrrá tudtak lenni azokon a gyakran komoly nehézségeken, amelyekkel munkájuk során találkoztak és híven teljesítették a proletár szolidaritás által diktált hivatásukat.

А. ЖИЛАК

РОЛЬ ВЕНГЕРСКОЙ ГРУППЫ ВКП(б) В ОРГАНИЗАЦИИ ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНЫХ ОТРЯДОВ КРАСНОЙ АРМИИ (1918—1919 гг.)

Резюме

В годы гражданской войны приблизительно 70—80 тысяч бывших венгерских военнопленных служили в Красной Армии Советской России. Меньшая часть венгерских военнопленных — те, которые еще на родине находились в связи с революционным движением — уже в первые дни революции взялись за оружие. Однако, широкий лагерь военнопленных присоединился к революционному движению, вернее к организовавшимся из военнопленных вооруженным отрядам только позже, под влиянием деятельности революционных организаций военнопленных и созданной в марте 1918 г. венгерской коммунистической группы.

Весной 1918 г. в движении военнопленных боролось два основных направления: представители одного из них приняли позицию за такой характер движения, согласно которому задача организаций сводится исключительно к политическому просвещению и защите интересов военнопленных; представители другого направления выступили за решительно революционный, политический характер движения, за непосредственное участие масс военнопленных в революционных боях. На съезде военнопленных, заседавшем в апреле 1918 г. последнее революционное направление завоевало поддержку подавляющего большинства военнопленных. Под влиянием этого оживилась и расширилась работа по агитации и организации под руководством коммунистов. Началась организация интернациональных военных отрядов. Согласно отчету с конца 1918 г., 60—70%

⁴⁴ Szovjet Hadsereg Közp. Áll. Levéltára 28361. fond, 3. lelt., 450. üi., 219—222. l.

⁴⁵ Bojevoje szodruzsesztvo... 192—193. l.

боровшихся тогда приблизительно 50 тысяч интернационалистов были венграми. Создать эти группы, сохранить их состав, сделать их способными к решению военных задач положило очень трудную и сложную задачу на коммунистов, особенно после того, что и в Венгрии образовалась революционная ситуация и часть военнопленных отправилась домой.

В мае 1919 г. Революционный Правительствующий Совет Венгерской Советской Республики обратился к венгерским военнопленным с воззванием прорвать себе дорогу с оружием в руках в направлении Венгрии, удушенной империалистическими армиями. В интересах решения этой задачи были сделаны первые шаги; однако ухудшение военной ситуации Советской России сняло успешное решение задачи с порядка дня.

Интернациональные отряды героическим образом приняли участие в защите молодого советского государства до самого конца.

A. ZSILÁK

LE RÔLE DU GROUPE HONGROIS DU PARTI DES COMMUNISTES (BOLCHÉVIQUES) DE RUSSIE DANS L'ORGANISATION DES UNITÉS INTERNATIONALES DE L'ARMÉE ROUGE (1918—1919)

R é s u m é

Au cours des années de la guerre civile environ 70—80,000 anciens prisonniers de guerre hongrois faisaient service dans l'Armée Rouge de la Russie Soviétique. Une moindre partie des prisonniers de guerre hongrois — qui avaient déjà en Hongrie des relations avec le mouvement révolutionnaire — prit des armes dans les journées de la révolution. Cependant la grande majorité des prisonniers de guerre ne se rallia au mouvement révolutionnaire et au groupe armé recruté parmi les rangs des prisonniers de guerre que plus tard, sous l'empire de l'activité des organisations révolutionnaires des prisonniers de guerre et de celle du groupe hongrois communiste formé en mars 1918.

Quant au mouvement des prisonniers de guerre deux principales tendances s'opposèrent au printemps de 1918: les représentants de l'une se prononcèrent pour un mouvement, où les organisations auront pour tâches l'information politique et la protection des intérêts des prisonniers de guerre; les représentants de l'autre tendance, par contre, entrèrent en lice pour le caractère nettement révolutionnaire et politique du mouvement, pour la participation directe des masses des prisonniers de guerre à la lutte révolutionnaire. Au congrès des prisonniers de guerre en avril 1918 c'est cette dernière tendance révolutionnaire qui se gagna l'appui de la majorité des prisonniers de guerre. Sous son action le travail de propagande et d'organisation dirigé par les communistes prit un nouvel essor et s'élargit considérablement. L'organisation des groupes militaires internationalistes a pris son commencement. Sur le témoignage d'un rapport provenant de la fin de 1918 des 50.000 internationalistes luttant à cette époque 60 à 70% étaient des soldats hongrois. Organiser les groupes; maintenir leur solidarité, les préparer aux combats, étaient autant de tâches complexes et difficiles qui s'imposaient aux communistes, vu qu'en même temps une situation révolutionnaire se forma en Hongrie aussi et une partie des prisonniers de guerre se mit à rentrer au pays.

En mai 1919 le Conseil gouvernemental révolutionnaire de la République Hongroise des Conseils s'adressa aux prisonniers de guerre en les sollicitant de frayer, armes en mains, la voie vers la Hongrie menacée par les troupes impérialistes. Les premiers pas ont été fait à cet égard; mais en raison de l'aggravation de la situation militaire dans la Russie Soviétique la réalisation de cet objectif disparut de l'ordre du jour.